

Thomas Huxley

HUME

EDICIONS ENOANDA

ÍNDIX

PART I. LA VIDA DE HUME

CAPÍTOL I

Primers anys. Escrits literaris i polítics 1

CAPÍTOL II

Últims anys. La *Història d'Anglaterra* 24

PART II. LA FILOSOFIA DE HUME

CAPÍTOL I

L'objecte i finalitat de la filosofia 45

CAPÍTOL II

Els continguts de la ment 58

CAPÍTOL III

L'origen de les impressions 70

CAPÍTOL IV

La classificació i la nomenclatura de les
operacions mentals 84

CAPÍTOL V

Els fenòmens mentals dels animals 98

CAPÍTOL VI

Llenguatge. Proposicions sobre veritats
necessàries 109

CAPÍTOL VII	
L'ordre de la naturalesa. Els miracles	124
CAPÍTOL VIII	
Teisme. Evolució de la teologia	135
CAPÍTOL IX	
L'ànima. La doctrina de la immortalitat	159
CAPÍTOL X	
Volició. Llibertat i necessitat	177
CAPÍTOL XI	
Els principis de la moral	191

PART I

LA VIDA DE HUME

CAPÍTOL I

PRIMERS ANYS. ESCRITS LITERARIS I POLÍTICS

David Hume va néixer a Edimburg el 26 d'abril del 1711 (calendari antic). Els seus pares llavors residien a la parròquia de Tron church, perquè sembla que estaven de visita a la capital escocesa, ja que la petita finca que heretà el seu pare Joseph Hume o Home, s'estén a Berwikshire, a les riberes del Whitadder o Whitewater, a poques milles del límit amb Anglaterra, des d'on es pot veure. La mansió paterna no era més que una modesta casa de granja,¹ i la propietat derivava el seu nom de Ninewells, una font molt abundant que es precipita en un desnivell davant de la casa i que desemboca en el Whitadder.

Tant el pare com la mare venien de bones famílies escoceses —la línia parental es remuntava a Lord Home de Douglas, que anà a França amb el Douglas durant les guerres franceses d'Enric V i VI, i que va ser mort a la batalla de Veneuil. Jo-

¹ Un quadre de la casa tret de la *History of Noble British Families* de Drummond es pot veure en el llibre *Book of Days* (26 d'abril) de Chambers; i si com diu Drummond «És una bona mostra de les millors cases de terratinents escocesos», tot el que es pot dir és que els pitjors terratinents han d'haver estat molt pobrament allotjats.

HUME

seph Hume morí quan David era un infant, deixant dos nens més grans, un germà i una germana, a càrrec de la seva mare, que és descrita per David Hume en *La meva vida* com «una dona de gran vàlua, que malgrat que era jove i bonica, es dedicà totalment a la cria i l'educació dels nens». Mr. Burton diu: «El seu retrat, que he pogut veure, representa un aspecte prim i agradable, expressiu d'una gran agudesia intel·lectual»; i ja que Hume explicà al Dr. Black que ella tenia «precisament la mateixa constitució que ell» i que morí d'una malaltia que al final fou fatal per a ell, és probable que les qualitats heretades de la seva mare tinguessin molt a veure amb l'eminència del futur filòsof. És curiós, però, l'opinió sobre el seu fill en l'únic document que ens en queda, i que potser és una declaració lleugerament apòcrifa. «El nostre Davie és una bona criatura però de temperament dèbil.» La primera part del judici realment va ser verificada per tota la vida de «Davie»; però hom buscària en va signes del que s'entén habitualment per «temperament dèbil» en un home que no sols es mostrà com un atleta intel·lectual, sinó que tingué una gran saviesa intel·lectual i una voluntat tenaç. Hom voldria saber, però, quan va fer Mrs. Hume aquest judici no gaire afalagador del seu fill més petit. Perquè quan Hume arribà a l'edat madura de trenta-quatre anys, abans que tingués cap feina de suficient importància per convertir la magra misèria d'un jove germà terratinent en una manutenció decent, no és improbable que una astuta dona escocesa pugui haver pensat que la seva devoció envers la filosofia i la pobresa fossin degudes a una simple flaqueza de voluntat. Però ella visqué fins el 1749, el suficient per veure més que l'alba de la fama literària del seu fill i la importància que tingué oficialment, i probablement canvià d'opinió sobre la força de caràcter de «Davie».

INFÀNCIA I EDUCACIÓ

Sembla que Hume va deure molt poc a les escoles o universitats. Hi ha alguna prova que anà a classes de grec a la universitat d'Edimburg el 1723 —quan era un nen d'onze anys— però no se sap quan van durar aquests estudis, i ell no es graduà. En qualsevol cas, el 1727 estava vivint a Ninewells, i ja estava posseït per aquell amor per saber i per la set de fama literària que, com ens explica en *La meva vida*, va ser la passió dominant de la seva vida i la font principal del seu gaudi. Una carta d'aquesta època adreçada al seu amic Michael Ramsay certament és una producció molt singular per a un noi de setze anys. Després de diverses citacions de Virgili, la carta continua:

«L'home perfectament savi que supera en coratge la fortuna és molt més gran que l'agricultor que dorm amb ella; i realment, aquesta felicitat pastoral i saturnina que tinc l'aconsegueixo en gran mesura justament ara. Visc com un rei, bastant per a mi mateix, ni ple d'acció ni de pertorbacions —*molles sommos*. Aquesta situació, però, puc preveure que no seguirà. La meva pau de la ment no està suficientment confirmada per la filosofia per resistir els embats de la fortuna. Aquesta grandesa i elevació de l'ànima només s'ha de trobar en l'estudi i la contemplació. Només això ens pot ensenyar a mirar avall cap als accidents humans. M'has de permetre parlar així, com un filòsof: és un tema sobre el qual penso molt i del qual podria parlar tot el dia.»

Si David hagués parlat d'aquesta manera a la seva mare probablement hauria dit «Beneïu el noi!», i hauria gravat dins seu l'epítet «temperament dèbil». Però, malgrat que pocs nois solitaris, reflexius i estudiosos de setze anys donen aire a llurs pensaments en aquest període, és probable que l'incubar un ideal sigui més comú en aquesta edat del que pares i mares, ocupats amb les necessitats de la vida pràctica, puguin imaginar-se.

HUME

Aproximadament un any més tard, la família de Hume intentà iniciar-lo en la professió d'advocat; però, com ens diu Hume, «mentre ells s'imaginaven que estava estudiant detingudament Voet i Vinnius, Ciceró i Virgili eren els autors que estava devorant en secret», i sembla que l'intent acabà de manera abrupta. Això no obstant, com comenta una autoritat¹ molt competent:

«Sembla que en Hume hi havia tots els elements que fan un bon advocat: un judici clar, poder d'adquirir amb rapidesa coneixements, laboriositat infatigable i habilitat dialèctica: i si la seva ment no hagués estat inquieta, podria haver caigut en l'abisme en el qual estan enterats molts dels més grans genis del món —prestigi professional; i podria haver deixat una reputació limitada a memòries del parlament o relacionada amb decisions importants. Durant tota la seva vida va ser un home de negocis capaç, lúcid, i he vist diversos documents legals escrits per la seva mà i evidentment preparats per ell mateix. Passen el test de la supervisió professional; i llur autor, preparant documents sobre afers d'aquest caràcter sota la seva responsabilitat, mostrà que tenia una gran confiança en la seva habilitat per adoptar les formes adequades per a l'ocasió. Ell en parlà com d'un “antic prejudici laboriosament propagat pels idiotes de tots els països, que un home de geni no està dotat per als negocis”, i mostra, amb la seva conducta al llarg de la vida, que no volia caure en aquesta etiqueta.»

Sis anys més es quedà Hume a Ninewells abans de fer un altre intent per aventurar-se en una carrera pràctica —aquesta vegada, el comerç— i amb el mateix resultat. Perquè sis mesos escassos demostraren que aquest tipus de vida també era per a ell desesperançadorament contracorrent.

Va ser durant la seva estada a Londres, de camí

¹ Mr. John Burton, en la seva molt valuosa *Vida de Hume*, de la qual, a penes cal que ho digui, he extret lliurement els materials per al present esbós biogràfic.

FALSOS INICIS

a Bristol, quan es proposà començar la seva vida mercantil, que Hume escriví a un metge important de Londres (probablement com suggereix Mr. Burton, el Dr. Cheyne) una carta notable. És dubtós si va ser enviada; però mostra que els filòsofs, com els poetes, tenen llurs crisis werterianes, i mostra un paral·lelisme interessant amb la història de John Stuart Mill en el període corresponent de la seva joventut. La carta és massa llarga per ser reproduïda en la seva totalitat, però poques citacions seran suficients per indicar la seva importància per aquells que vulguin comprendre l'home.

«Has de saber que des de la més tendra infància he experimentat sempre una forta inclinació pels llibres i les lletres. Donat que el nostre col·legi a Escòcia, estenent-se poc més que en els idiomes, acaba quan tens catorze o quinze anys, va ser després que vaig fer la meua tria en les lectures i em vaig inclinar quasi tant per llibres de raó i filosofia com per llibres d'autors cultes. Qualsevol que estigui informat tant dels filòsofs com dels crítics sap que no hi ha res establert en cap d'aquestes dues ciències, i que contenen poc més que inacabables disputes, fins i tot en els temes més fonamentals. Examinant-los, vaig trobar una certa audàcia de caràcter creixent en mi, que no estava inclinada a sotmetre's a cap autoritat en aquests temes, sinó que em portava a buscar algun mitjà nou a través del qual es pogués establir la veritat. Després d'estudiar i reflexionar-hi molt, quan tenia uns divuit anys, sembla que se'm va obrir un nou escenari de pensament que em portava molt més enllà i em feia, amb l'ardor natural del jove, renunciar a qualsevol altre plaer o afer per dedicar-m'hi totalment. El dret, que era el negoci al qual estava destinat, em semblava nauseabund, i no podia pensar en altra manera d'intentar tenir fortuna en el món que la d'acadèmic i filòsof. Vaig ser infinitament feliç en el curs de la vida durant alguns mesos, fins que al final, als voltants del començament del setembre de 1729, tot el meu ardor semblava extingit de sobte, i no podia encaminar la ment cap a aquesta in-

HUME

clinació que anteriorment m'havia proporcionat un plaer tan gran.»

Aquest «declivi de l'ànima» Hume l'atribueix, en part a la seva fascinació per les belles representacions de la virtut en les obres de Ciceró, Sèneca i Plutarc, i per estar, per tant, portat a disciplinar el seu temperament i la seva voluntat junt amb la seva raó i enteniment.

«M'estava fortificant contínuament amb reflexions contra la mort, la pobresa, la vergonya, el dolor i altres desgràcies de la vida.»

I afegeix de manera molt característica:

«Aquestes sens dubte són extraordinàriament útils quan s'uneixen amb una vida activa, perquè la possibilitat de ser presentades junt amb la reflexió treballa dins de l'ànima i li fa tenir una impressió més profunda: però en la soledat serveixen per poc més que a altres propòsits que perdre els esperits, sense trobar resistència la força de la ment, sinó perdent-se en l'aire, com el nostre braç quan perd el seu objectiu.»

Junt amb tota aquesta pertorbació mental, símptomes d'escorbut, una malaltia avui quasi desconeguda entre els mariners quan són a terra, però que en els temps de menjar sal d'hivern, abans que florissin les hortalisses a Lothians, atacava els nostres avantpassats, feia la seva aparició. I, en efecte, es pot suposar que les condicions físiques eren al principi ben magres, perquè el 1731 una gana voraç aparegué i en sis setmanes, de ser alt, flac i esquelètic, Hume diu que es tornà ferm i robust, amb una pell rosada i un aspecte saludable —menjant, dormint i sentint-se bé, excepte que la capacitat pel treball intens sembla que havia desaparegut. Ell, per tant, es determinà a

ESTADA A FRANÇA

buscar una vida més activa, i tot i que no volia ni podia «abandonar les seves pretensions d'aprendre fins al seu últim alè», decidí «deixar-les durant un temps per tal de reemprendre-les més eficaçment».

Les sortides que podia trobar un pobre cavaller escocès en aquells dies eren ben poques, i donat que les opcions de Hume estaven entre treballar com a tutor viatjant i seure a treballar en oficines de comerç, escollí aquesta última.

«I havent tingut una recomanació per un comerciant notable de Bristol, ara m'afanyo cap allà amb la resolució d'oblidar-me de mi i de tot el que és passat, i a dedicar-me, en la mesura del possible, en aquest curs de la vida, i anar d'aquí a allà del món d'un pol a l'altre fins que hagi deixat enrere aquest mal humor.»¹

Però tot va ser inútil —la naturalesa hauria fet el seu curs— i a mitjans de 1736 David Hume, de vint-i-tres anys, sense professió o cap mitjà que li assegurés guanyar una guinea, i tenint dubtes, per la seva aparent vacil·lació, però tenacitat real de propòsit, un cop més es guanyà el títol de «temperament dèbil» a casa i es dirigí a un país estranger.

«Vaig anar a França amb la idea de seguir els meus estudis en un país retirat: i allà vaig establir el pla de vida que he perseguit de manera tenaç i exitosa. Vaig decidir que una frugalitat molt rígida suplís la meva poca fortuna per mantenir la meva independència i contemplar cada objecte com a menyspreable excepte la millora del meu talent en la literatura.»²

Hume passà per París de camí a Reims, on va residir durant algun temps, tot i que la major part d'aquests tres anys els passà a La Flèche en relació

¹ Hom no pot sinó recordar la renúncia del jove Descartes de la vida de soldat per l'estudi.

² *My Own Life*.

HUME

ons constants amb els jesuïtes del famós col·legi en el qual s'educà Descartes. Aquí escriví la seva primera obra, el *Tractat de la naturalesa humana*, tot i que per un passatge d'una carta a Cheyne sembla que ja havia estat acumulant material per a aquest fi durant alguns anys abans de deixar Escòcia.

«Trojava que la filosofia moral transmesa pels antics treballava sobre els mateixos inconvenients que s'han trobat en llur filosofia natural, de ser totalment hipotètica i depenent més de l'intel·lecte que de l'experiència: cadascú apel·là a la seva fantasia per erigir esquemes sobre els quals ha de dependre tota conclusió moral.»

Aquest és el punt clau del *Tractat*, del qual Hume diu en to de disculpa, en una de les seves cartes, que va ser planejat abans que tingués vint-i-un anys i escrit abans que hagués arribat als vint-i-cinc.¹

Sota aquestes circumstàncies, probablement és l'obra filosòfica més notable, tant intrinsecament com en els seus efectes sobre el curs del pensament, que s'hagi escrit mai. Berkeley, en efecte, publicà l'*Assaig per una nova teoria de la visió* i el *Tractat sobre els principis del coneixement humà* entre els vint-i-quatre i els vint-i-vuit anys, i d'aquesta manera està molt a prop de Hume en precocitat i influència; però les seves investigacions són més limitades en llur objectiu que les del seu contemporani escocès.

El primer i segon volum del *Tractat*, contenint el Llibre I, «De l'enteniment», i el Llibre II, «De les passions», foren publicats el gener del 1739.² L'editor li

¹ Carta a Gilbert Elliot de Minto, 1751. «Una empresa tan vasta, planejada abans que tingués vint-i-un anys, ha de ser necessàriament defectuosa. M'he penedit de la meva pressa mils de vegades.»

² Així ho diu Mr. Burton, i que té raó es demostra amb una carta de Hume datada el 13 de febrer del 1739 en la qual escriu,

EL TRACTAT

va donar cinquanta lliures pel copyright, que probablement és més del que un escriptor desconegut de vint-i-set anys hagi cobrat mai per una obra similar a l'època actual. Però per altra banda, el seu èxit es quedà molt per sota de les expectatives de Hume. En una carta datada el primer de juny de 1739, escriu:

«No estic gaire content d'aquestes obres actualment, havent rebut notícies de Londres sobre l'èxit de la meua filosofia, que no és sinó indiferent, si puc jutjar per les vendes del llibre i si puc creure el meu llibrer.»

Això, però, indica una recepció molt diferent del que Hume, mirant a través del telescopi invertit de la vellesa, atribueix al *Tractat en La meua vida*.

«Mai un intent literari fou més desafortunat que el *Tractat sobre la naturalesa humana*. Va sortir mort de la impremta sense aconseguir cap distinció, i ni tant sols provocà un murmur entre els fanàtics.»

En realitat, l'obra va ser, en conjunt, apreciada i respectada, i se'n féu una recensió en la *History of the Works of the Learned* el novembre del 1739.¹ Fos qui fos el qui féu la recensió, era un home amb criteri, perquè diu que l'obra porta «marques incontestables d'una gran capacitat, d'un geni ascendent però jove i no totalment practicat; i afegeix que probablement tindrem raons per considerar «aquesta, comparada amb les últimes produccions, en la mateixa llum que veiem les obres juvenils d'un Milton o de les primeres formes de Rafael o altres pintors famosos». En una carta a Huchen-

«Ara fa quinze dies que es va publicar el meu llibre». Però és una curiosa il·lustració del valor del testimoni que Hume a *My Own Life* afirmi: «Al final del 1738 vaig publicar el meu *Tractat*, i immediatament vaig tornar amb la meua mare i el meu germà».

¹ BURTON, *Life*, vol. 1, p. 109.

HUME

son, Hume simplement parla d'aquest article com a «una mica abusiü», de manera que la seva vanitat, essent jove i inexpert, sembla que ha estat sorpresa i difícil de saciar.

S'ha de confessar que en aquesta ocasió, no menys que en les seves altres publicacions, Hume no mostra el més mínim desig de notorietat i èxit vulgar, diferent de la perdonable, si no honorable, ambició per una solida i duradora fama, que hauria harmonitzat millor amb la seva filosofia. De fet, no sembla de cap manera improbable que aquesta particularitat de la constitució moral de Hume fos la causa del seu gradual abandonament dels estudis filosòfics després de la publicació de la tercera part (*De la moral*) del *Tractat* el 1740, dirigint-se cap a temes polítics i històrics, que era probable que produïssin, i en realitat produïren, molt millors resultats per al tipus d'èxit que estimava la seva ànima. Els *Assaigs filosòfics sobre l'enteniement humà*, que després esdevingueren la *Investigació*, no són més que un resum i reformulació per a l'ús popular de parts del *Tractat* amb l'addició dels assaigs sobre els miracles i la necessitat. En estil, mostra una gran millora sobre el *Tractat*, però la substància, si no deteriorada, certament no és millorada. Hume realment no porta els seus poders de maduresa a aplicar-se a les seves primeres especulacions en l'última obra. Els fruits verds no havien madurat, però havien estat cruelment podats junt amb les branques que els sostenien. El resultat és un arbust bastant bonic, però no l'arbre del coneixement amb les arrels fixades fermament i les branques germinant perennement en noves veritats que Hume hauria pogut cultivar. Potser després de tot, Mrs. Hume tenia raó. Davie era de «temperament dèbil», per no dir que el món de la filosofia estava per doblegar-lo i desbordar-lo si ell hagués volgut perseverar en l'obra que ha-